Esityslistan ulkopuolisen asian ottaminen käsiteltäväksi / Lausunto hallituksen esityksestä laiksi eräiden kuntien yhteistyöstä suuren alusöljyvahingon jälkitorjunnassa

Kaupunginhallitus 20.04.2026 § 106

Ympäristöministeriö on pyytänyt mm. Hangon kaupungin lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi eräiden kuntien yhteistyöstä merialueen suurten alusöljy- ja aluskemikaalivahinkojen jälkitorjunnan järjestämisessä sekä laiksi pelastuslain 111 a §:n muuttamisesta. Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2027. Nykyisen lainsäädännön mukaan kunnat vastaavat tarvittaessa öljyvahinkojen jälkitorjunnasta alueellaan.

Uudessa laissa esitetään säädettäväksi rannikkokuntien yhteistyöstä ja varautumisesta pelastuslain 111 a §:ssä tarkoitetun jälkitorjunnan järjestämisessä, kun kyseessä on merialueella tapahtuva suuri alusöljy- tai aluskemikaalivahinko, josta aiheutuu vakavaa vaaraa tai haittaa ympäristölle tai ihmisten terveydelle. Rannikkokunnat vastaisivat suurten alusöljy- ja aluskemikaalivahinkojen jälkitorjunnan järjestämisestä ja siihen varautumisesta kolmella yhteistyöalueella: Eteläiseen yhteistyöalueeseen kuuluisivat Uudenmaan ja Kymenlaakson maakunnan rannikkokunnat. Läntiseen yhteistyöalueeseen kuuluisivat Varsinais-Suomen, Satakunnan ja Pohjanmaan maakunnan rannikkokunnat, ja pohjoiseen yhteistyöalueeseen kuuluisivat Keski-Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin maakunnan rannikkokunnat. Osana jälkitorjuntaan varautumista yhteistyöalueiden olisi laadittava varautumissuunnitelmat merialueen suurten alusöljy- ja aluskemikaalivahinkojen jälkitorjunnan järjestämiseksi.

Pelastuslain 111 a §:ää esitetään samalla muutettavaksi siten, että siihen sisällytettäisiin ympäristölle tai ihmisten terveydelle vakavaa vaaraa tai haittaa aiheuttavien aluskemikaalivahinkojen jälkitorjunnan järjestämisvelvoitetta koskevat säännökset.

Uuden lain tavoitteena on parantaa rannikkokuntien edellytyksiä jälkitorjunnan järjestämisessä sekä vahvistaa rannikkokuntien välistä yhteistyötä laajamittaisissa ja vakavissa alusöljy- ja aluskemikaalivahinkotilanteissa. Lisäksi esityksellä pyritään kehittämään rannikkokuntien jälkitorjuntaan varautumista säätämällä velvoite varautumissuunnitelman laatimisesta. Esityksen tarkoituksena on myös varmistaa, että merellisten ympäristövahinkojen jälkitorjuntaa koskeva sääntely on yhtenäistä ja kattaa sekä öljytuotteista että muista haitallisista aineista johtuvat vahingot.

Ministeriö on pyytänyt lausuntoa viimeistään 26.4.2026. Lausunnossa on mahdollista antaa kommentteja lakiesityksen pykälistä, pelastuslain 111 a §:n muutoksesta ja varautumissuunnitelmien laatimiseen liittyvästä rahoituksesta sekä muita huomioita esityksestä.

Liite:
- Luonnos hallituksen esitykseksi

Ehdotus

Kaupunginhallitus päättää antaa asiassa seuraavan lausunnon:

Hangon kaupunki pitää merialueen suurten alusöljy- ja aluskemikaalivahinkojen jälkitorjuntaan varautumisen vahvistamista ja kuntien välisen alueellisen yhteistyön kehittämistä lähtökohtaisesti tarpeellisena. Kaupunki on tietoinen

lisääntyvästä ympäristövahinkoriskistä Suomenlahden alueella ja katsoo, että Hankoniemi on maantieteellisesti haastavassa paikassa.

Kaupungin organisaatio on kokenut, että aluskemikaalipäästön jälkeinen torjuntatyö voi vaatia odottamattoman suuria sekä taloudellisia että henkilöstöresursseja, viranomaisten, kuntien ja asiantuntija tahojen välistä yhteistyötä ja jälkitorjuntaan liittyvää erityisosaamista.

Kuntien on syytä tehdä tiiviimpää yhteistyötä jälkitorjunnan suunnittelussa ja toteuttamisessa, mutta se ei riitä lain tavoitteen toteuttamiseksi ja varautumisen vahvistamiseksi. Muiden tahojen vastuu jälkitorjunnan suunnittelussa ja toteuttamisessa tulisi selkeästi nostaa esiin myös lakiehdotuksessa tai sen nojalla annettavassa asetuksessa.

Jos laki eräiden kuntien yhteistyöstä merialueen suurten alusöljy- ja aluskemikaalivahinkojen jälkitorjunnan järjestämisessä ja pelastuslain 111 a §:n muutos toteutetaan luonnoksen mukaisesti, rannikkokunnille aiheutuu lakisääteisiä lisätehtäviä, joihin ei nykyisellään ole käytettävissä riittävästi henkilöstöä, erityisosaamista, kalustoa eikä taloudellisia resursseja.

Kaupunki kiinnittää huomiota siihen, että lakiluonnoksessa esitetty valtion rahoitus kohdistuu pääosin varautumissuunnitelmien laatimiseen ja päivittämiseen. Kaupunki katsoo, että varustaminen, ei pelkkä suunnitteleminen, on tarpeen varautumisen vahvistamiseksi. Lakiesityksessä ei esitetä pysyvää tai ennakoitavaa rahoitusratkaisua rannikkokuntien käytännön torjuntavalmiuden ylläpitämiseen, kuten henkilöstöresursseihin, kalustoon ja osaamisen kehittämiseen. Tämä on ongelmallista erityisesti tilanteissa, joissa kunnat joutuvat vastaamaan pitkäkestoisista ja laajoista jälkitorjuntatoimista.

Lakiluonnoksen mukaan kunnat vastaisivat edelleen alueellaan merialueen öljy- ja kemikaalivahinkojen jälkitorjunnasta. Vaikka vahinkotilanteissa sovelletaan aiheuttaja maksaa periaatetta, kunnalla on velvollisuus käynnistää jälkitorjuntatoimet viivytyksettä. Vuosia kestävä jälkitorjunta voi pahimmillaan sitoa merkittäviä henkilöstö- ja talousresursseja ennen kuin kustannusten kattamisesta on varmuutta. Tämä voi vaarantaa kunnan taloudellisen tasapainon ja normaalin palvelutuotannon. Lisäksi jää epäselväksi, miten kuntien jälkitorjuntakustannukset korvataan tilanteissa, joissa alusöljyonnettomuus tapahtuu kansainvälisellä merialueella. Ympäristövahinkorahastoa koskevan lainsäädännön soveltamisala ei tältä osin anna kunnille riittävää varmuutta kustannusten korvattavuudesta.

Hangon kaupunki katsoo myös, että lakiluonnoksessa ehdotetut yhteistyöalueet ovat kooltaan liian isoja tehokkaan ja asianmukaisen jälkitorjunnan järjestämiseksi. Sekä henkilöstön että kaluston siirtäminen näin ison alueen sisällä ei ole tarkoituksenmukaista. Erikoiskaluston saatavuus myös osto palvelun muodossa voi olla haasteellista. Alueelliset olosuhteet ja eroavaisuudet mm. rantaviivan avoimuudessa ja altistuksessa, yhteiskunnan elintärkeissä toiminnoissa ja riskikohteissa, sekä asukastiheydessä ja siihen liittyvissä voimavaroissa eivät erotu isolla yhteistyöalueella.

Hangon kaupunki korostaa, että lainsäädännön ja valmiussuunnittelun lähtökohtana tulee olla ensitorjunnan tehokkuus. Rajavartiolaitoksen ja pelastuslaitoksen resurssit laadukkaaseen ja nopeaan ensitorjuntaan on turvattava. Mitä aikaisemmin vahinko saadaan rajattua ja hallintaan, sitä kustannustehokkaampaa torjunta on, ympäristöhaitat jäävät vähäisemmiksi ja jälkitorjuntaan siirtymisen tarve pienenee.

Kaupunki pitää myös tärkeänä, että lainsäädännössä varmistetaan, ettei jälkitorjuntaan siirrytä pelkällä pelastuslaitoksen päätöksellä ilman asianosaisten kuntien kuulemista. Kunnille on varattava riittävästi aikaa valmistautua

jälkitorjunnan vastuisiin. Lisäksi lakia tulee selventää siten, että kunnan määräämä jälkitorjuntaviranomainen ei voi olla sama viranomainen, joka valvoo jälkitorjuntaa, jotta vastuut ja roolit pysyvät selkeinä. Hangon kaupunki katsoo, että lakiesityksen jatkovalmistelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota kuntien taloudellisen tuen pitkäjänteiseen varmistamiseen sekä rahoituksen saatavuuden turvaamiseen myös varautumissuunnittelun ja käytännön torjuntavalmiuden osalta.

Pykälä tarkistetaan välittömästi.

Asian käsittely

Keskustelun aikana Janne Sarpoma ehdotti Mikael Lindqvistin kannattamana, että lausuntoon lisätään seuraava kappale:

Hankoniemellä on jo tai sinne on muodostumassa Rajavartiolaitoksen päätukikohdan mukana keskeinen öljyn- ja kemikaalitorjunnan keskus.

Tätä olisi syytä laajentaa muodostamalla onnettomuuksien jälkitorjuntaa varten alueellinen öljyn ja kemikaalientorjuntakeskus. Samalla aluejakoa olisi syytä tarkentaa siten, että eteläiseksi alueeksi muodostetaan alue Turusta Helsinkiin.

Alueen rannikko on erittäin rikkonainen ja ensitorjunnan sekä jälkihuollon kannalta Hanko on keskeinen alue, jotta reagointi on nopeaa koko alueelle.

Päätös

Kaupunginhallitus päätti yksimielisesti muutetun ehdotuksen mukaan.

Lisätiedot

kaupunginjohtaja, Simon Store, 040, 135 9500
tekninen johtaja, Timo Laine, 040 135 9280
terveysvalvonnan johtaja, Katianna Kuula, 040 135 9222
ympäristönsuojelupäällikkö, Maria Degerlund, 040 135 9299

Kaupunginhallitus 23.11.2026 § 295
128/11.05.03/2026

Kaupunginhallitus päätti yksimielisesti ottaa esityslistan ulkopuolelta käsiteltäväkseen seuraavan asian.

Hallituksen esityksessä (HE 348/2026 vp) ehdotetaan säädettäväksi uusi laki eräiden rannikkokuntien yhteistyöstä suuren alusöljyvahingon jälkitorjunnassa. Esityksen tavoitteena on vahvistaa rannikkokuntien varautumista Suomenlahdella tapahtuviin suuriin alusöljyvahinkoihin sekä tukea rannikkokuntien yhteistyötä jälkitorjunnan järjestämisessä.

Esityksen mukaan lakia sovellettaisiin Uudenmaan ja Kymenlaakson maakuntien rannikkokuntien yhteistyöhön Suomenlahdella tapahtuvan suuren alusöljyvahingon järjestämisessä ja siihen varautumisessa. Yhteistyöalueeseen kuuluvien rannikkokuntien olisi yhteistoiminnassa laadittava varautumissuunnitelma, jota olisi pidettävä ajan tasalla.

Ympäristöministeriö voisi myöntää yhteistyöalueeseen kuuluville kunnille valtionavustusta varautumissuunnitelman laatimiskustannuksiin sekä valmiuden ylläpitoon liittyviin kustannuksiin valtion talousarviossa osoitetun määrärahan puitteissa.

Esityksen tavoitteena on toteuttaa pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman kirjauksia, jotka koskevat riittävän öljyntorjuntavalmiuden varmistamista, kansallisen turvallisuuden ja yhteiskunnan kriisinkestävyyden varmistamista, kuntien tehtävien erilaistumista sekä valtion sitoumusta rahoittaa kuntien uudet tehtävät sekä tehtävien laajennukset.

Lisäksi esitys toteuttaa hallituksen puoliväliriihen kirjausta kuntien olosuhteiden erilaisuuden huomioon ottamisesta sekä kuntien välisen järjestämisyhteistyön tukemisesta. Esitys tukisi osaltaan myös eduskunnan ympäristövahinkorahastolakia koskevan lausuman toteuttamista, jonka mukaan hyvästä öljyntorjuntavalmiuden ylläpidosta tulee huolehtia.

Esitys liittyy esitykseen valtion vuoden 2027 täydentäväksi talousarvioksi ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2027.
Kirjallinen lausunto lakiesityksestä on nyt pyydetty seuraavilta tahoilta: Rajavartiolaitos, Pelastusopisto, WWF Suomi, Espoon kaupunki, Hangon kaupunki, Porvoon kaupunki, Inkoon kunta, Pyhtään kunta. Lausunto pyydetään toimittamaan viimeistään 24.11.2026 klo 12.00 mennessä.

Liite
- Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi eräiden rannikkokuntien yhteistyöstä suuren alusöljyvahingon jälkitorjunnassa

Ehdotus

Kaupunginhallitus antaa asiassa seuraavan lausunnon:

1. Yleistä esityksestä ja avomeritorjunnan reunaehdoista Hangon näkökulmasta

Hangon kaupunki pitää lakiesityksen tavoitetta vahvistaa Suomenlahden rannikkokuntien varautumista sinänsä perusteltuna, mutta katsoo, että lakiehdotus ei ratkaise suuronnettomuuden todellista ongelmaa, vaan siirtää valtiolle kuuluvan kansallisen turvallisuus- ja ympäristöriskin rannikkokuntien kannettavaksi.

Suomenlahdella liikennöivien ns. varjolaivaston tankkereiden lastikapasiteetti on tyypillisesti noin 100 000 tonnia (suurimmillaan jopa 150 000 DWT). Suomen kansallinen avomeritorjuntavalmius on kuitenkin mitoitettu enintään 30 000 tonnin vuotoon. Lisäksi avomerellä käytettävä öljypuomi- ja keräyskalusto toimii tehokkaasti vain noin kahden metrin merkitsevään aallonkorkeuteen saakka. Koska vakavat merionnettomuudet tapahtuvat todennäköisimmin syys- ja talvimyrskyissä tai jääolosuhteissa, avomeritorjunta ei pysty estämään öljyn ajautumista rannikolle.

Hanko sijaitsee Suomenlahden läntisimmässä kärjessä, pitkän, rikkonaisen ja vaikeapääsyisen rantaviivan ympäröimänä. Vallitsevien tuuli- ja virtausolosuhteiden vuoksi avomerellä pysäyttämättä jäänyt öljylautta ajautuu erittäin suurella todennäköisyydellä juuri Hangon rannoille ja saaristoon. Kun avomeritorjunta ei sääolosuhteiden ja aluskoon vuoksi pysty keräämään öljyä merellä, rannikkokunnista muodostuu tosiasiallinen päätepysäkki koko öljylastille. Pienen rannikkokaupungin henkilöstö- ja talousresurssit ovat täysin riittämättömät tällaisen suuronnettomuuden jälkitorjunnan hallintaan.

2. Yhteistyöalueen koko ja hallinnollinen toteutettavuus (2 §)

Lakiehdotuksessa esitetään yhtä laajaa yhteistyöaluetta, joka kattaa kaikki 14 Uudenmaan ja Kymenlaakson rannikkokuntaa Hangosta Virolahdelle. Hangon kaupunki katsoo, että 14 hyvin erikokoisen kunnan yhteistoimintamalli on operatiivisesti raskas, ellei yhteistyöaluetta voida jakaa toiminnallisesti tarkoituksenmukaisiin alaryhmiin (esimerkiksi Länsi-Uudenmaan, pääkaupunkiseudun, Itä-Uudenmaan ja Kymenlaakson lohkoihin), jotka vastaavat hyvinvointialueiden pelastuslaitosten aluejakoa.

Lakiesitys jättää yhteistoiminnan organisointitavan kuntien itsensä päätettäväksi kuntalain 8 luvun puitteissa. On tarpeellista säätää asetuksella varautumissuunnitelman sisällöstä ja sen laatimisessa noudatettavasta menettelystä. Sen lisäksi olisi tarvetta säätää tai ainakin ohjeistaa myös siitä, miten varautumiseen liittyviä tehtäviä voitaisiin eri kuntien välillä jakaa, koska kunnat ovat, kuten hallituksen esityksessäkin todetaan, hyvin erilaisia ja eri kokoisia.

Aikataulu – toiminnan aloittaminen vuoden 2027 loppuun mennessä ja varautumissuunnitelman valmistuminen vuoden 2028 loppuun mennessä – on tiukka ottaen huomioon, että sopimusneuvottelut ja päätöksenteko on vietävä läpi 14 kunnan valtuustoissa tai hallituksissa.

Lakiesityksen määritelmä suuresta alusöljyvahingosta tulisi vielä tarkentaa. Mikä taho päättää onko kyse poikkeuksellisen laaja-alaisesta ja vaikutuksiltaan vakavasta vahingosta, jonka jälkitorjunta voi edellyttää huomattavia taloudellisia voimavaroja?

3. Vaikutukset kuntien tekniselle sektorille ja varautumissuunnittelulle (3 §)

Jälkitorjunnan käytännön toteutus kunnissa painottuu vahvasti tekniselle sektorille, jonka on myös hallintosäännön näkökulmasta oltava eriytetty jälkitorjuntaa valvovasta kunnan ympäristönsuojeluviranomaisesta. Lakiehdotus tuo tekniselle sektorille merkittäviä uusia suunnittelu- ja organisointivelvoitteita:

• Herkkien ranta-alueiden, luontokohteiden ja rantojen saavutettavuuden kartoittaminen. Kunnissa, joissa alueisiin liittyy paljon luontoarvoja, korostuvat myös asiantuntemuksen tarve esimerkiksi lajien määrittämisessä ja puhdistettavien alueiden priorisoinnissa.

• Tilapäisten välivarastointi- ja lastausalueiden ennakkosuunnittelu ja osoittaminen. Suuressa vahingossa öljyyntynyttä jätettä syntyy 10–20-kertainen määrä mereen vuotaneeseen öljyyn nähden (30 000 tonnin vuodossa jopa 160 000–400 000 tonnia jätettä), ja jätteen haltijan vastuu siirtyy kunnalle.

• Urakoitsija-, kalusto- ja VAK-kuljetusverkoston kartoitus ja sopimusjärjestelyt sekä virka-ajan ulkopuolisen tavoitettavuuden varmistaminen.

• Vapaaehtoisorganisaatioiden (kuten WWF:n joukkojen) huollon ja varusteiden järjestäminen operaation pitkittyessä.

Hangon kaupunki pitää puutteena, että lakiesityksessä ei edelleenkään täsmennetä jälkitorjunnan päättymisen ja ympäristönsuojelulain mukaisen maaperän ennallistamisen välistä rajapintaa. Lisäksi uudet meriliikenteen

polttoaineet (kuten metanoli ja ammoniakki) sekä kemikaalivahingot on rajattu esityksen ulkopuolelle, mikä jättää viranomaisvastuut edelleen epäselviksi.

4. Rahoitusperiaate ja korvausvastuut ovat kunnille kestämättömiä

Hangon kaupunki suhtautuu erittäin kriittisesti esityksen rahoitusratkaisuihin sekä varautumisvaiheen että mahdollisen vahinkotilanteen osalta:

• **Varautumisvaiheen rahoitus:** Lakiesityksessä varataan kertaluonteinen 700 000 euron valtionavustus (enintään 50 000 euroa/kunta). Vaikka avustusta voi käyttää ensimmäisen varautumissuunnitelman laatimiseen ja valmiuden tukemiseen, laki asettaa kunnille pysyvän velvoitteen pitää suunnitelma ajan tasalla ja ylläpitää valmiutta. Valmiuden ylläpito puhumattakaan sen kehittämisestä ei ole kertaluonteinen kustannus kunnissa. Kertaluonteinen, harkinnanvarainen avustus ei myöskään vastaa hallitusohjelman kirjausta uusien tehtävien täysimääräisestä rahoittamisesta. Jatkossa suunnitelman päivitys, henkilöstön koulutus ja harjoitukset jäävät kuntien omalle kustannukselle.

• **Vahinkotilanteen rahoitus ja likviditeettiriski:** Suuressa alusöljyvahingossa jälkitorjunnan kustannukset kohoavat helposti kymmeniin tai satoihin miljooniin euroihin. Nykylainsäädännön mukaan kunta vastaa kustannuksista ensivaiheessa itse ja hoitaa takaisinperinnän. Varjolaivaston kohdalla vastuutahon ja vakuutusten selvittäminen voi kestää vuosia tai epäonnistua kokonaan. Lakiin ei ole kirjattu valtiolle sitovaa rahoitusvastuuta, vaan rahoitus jää kansallisen ympäristövahinkorahaston (katto 30 milj. €) harkinnanvaraisen ennakkokorvauksen ja eduskunnan tapauskohtaisen lisätalousarviomenettelyn varaan. Pienen kunnan maksuvalmius ja taloudellinen kantokyky eivät kestä tällaista epävarmuutta.

Hangon kaupunki katsoo, että vastuukysymyksiä ei ole lakiesityksen valmistelussa harkittu riittävästi. Lakiesityksen muut toteuttamisvaihtoehdot eivät ole esityksen mukaan saaneet kannatusta valmistelutyön aikana, tai ollaan katsottu, että jälkitorjuntavastuun siirtäminen kunnista muille tahoille ”edellyttää lisävoimavaroja ja uudenlaista operatiivista toimintavalmiutta”. Jälkitorjuntasääntelyn esitettyä laajempi uudistaminen on tarpeellinen ja se tulee vaatimaan sekä lisävoimavaroja että uudenlaista operatiivista valmiutta.

Hangon kaupunki esittää, että lakiehdotusta muutetaan jatkokäsittelyssä seuraavasti:

1. **Valtion ensisijainen rahoitusvastuu suuronnettomuuksissa:** Lakiin on kirjattava valtiolle sitova velvoite vastata suuren alusöljyvahingon jälkitorjuntakustannusten rahoituksesta ja ennakkomaksuista välittömästi vahinkotilanteen käynnistyessä, sekä hoitaa pitkäkestoinen kansainvälinen takaisinperintä valtion toimesta.

2. **Pysyvä rahoitus valmiuden ylläpitoon:** Varautumissuunnitelman päivittämisestä ja valmiuden ylläpidosta aiheutuvat jatkuvat kustannukset on korvattava kunnille täysimääräisesti valtionosuusjärjestelmän kautta kertaluonteisen avustuksen sijaan.

3. **Jälkitorjunnan kokonaisuudistus:** Valtioneuvoston on käynnistettävä viipymättä jälkitorjuntalainsäädännön kokonaisuudistus, jossa vastuu poikkeuksellisen suurten alusöljy- ja kemikaalivahinkojen jälkitorjunnasta siirretään valtion viranomaiselle tai hyvinvointialueiden pelastustoimelle,

joilla on siihen riittävä operatiivinen johtamiskyky ja resurssit. Alueellinen yhteistyö vahinkojen jälkitorjunnassa sekä valtion, rannikkokuntien, hyvinvointialueiden pelastustoimien, että eri viranomaisten ja muiden tahojen kesken on aivan välttämätöntä, mutta vastuu tulee olla muualla kuin kunnissa.

Pykälä tarkistetaan välittömästi.

Päätös

Kaupunginhallitus päättää antaa ympäristövaliokunnalle päätösehdotuksen mukaisen lausunnon koskien hallituksen esitystä HE 348/2026 vp eduskunnalle laiksi eräiden rannikkokuntien yhteistyöstä suuren alusöljyvahingon jälkitorjunnassa.

Pykälä tarkistettiin kokouksessa.

Lisätiedot

Kaupunginjohtaja Simon Store, 040 135 9500
Tekninen johtaja Timo Laine, 040 135 9280
Terveysvalvonnan johtaja Katianna Kuula, 040 135 9222
Ympäristönsuojelupäällikkö Maria Degerlund, 040 135 9299